

634/635
1971

De tuinbouw op het gemengde landbouwbedrijf

L3
4A

59/81

Ir. A. de Zeeuw, Hoofd van de afdeling Tuinbouw van het Landbouw-Economisch Instituut

De tuinbouw op het gemengde landbouwbedrijf

De vraag, waar en onder welke omstandigheden tuinbouwteelten op een economisch verantwoorde wijze kunnen worden uitgeoefend, wordt de laatste jaren steeds urgenter. Inzicht in deze vraag is niet alleen belangrijk bij het tot ontwikkeling brengen van nieuwe tuinbouwcentra, maar ook wanneer men overweegt of reeds gevestigde tuinbouw in een bepaald gebied al of niet moet worden gestimuleerd. Verder is het bij ruil- en herverkavelingen zinvol te onderzoeken of voortzetting van tuinbouw onder de gewijzigde productie-omstandigheden gewenst is.

Om het vraagstuk van de economisch verantwoorde structuur van het tuinbouwproductie-apparaat in de juiste verhoudingen te zien, dient men zich los te maken van de bestaande toestand. Gezien het feit dat slechts 5 % van de totale oppervlakte cultuurgrond in ons land in gebruik is voor tuinbouw, kan men stellen dat de tuinbouw op economisch verantwoorde wijze wordt uitgeoefend, indien aan de volgende twee eisen wordt voldaan:

1. De natuurlijke omstandigheden moeten een productie tegen de laagste kosten mogelijk maken. Onder de natuurlijke productie-omstandigheden vallen het klimaat, de bodemgesteldheid en de ligging.

2. De ondernemer moet over voldoende vakken-nis beschikken om de gunstige omstandigheden zo volledig mogelijk te kunnen uitbuiten. Voorts moet de productie zo groot zijn, dat een rationele toepassing van technische hulpmiddelen mogelijk is.

Deze eisen hebben dus enerzijds betrekking op de plaats van vestiging en anderzijds op de ondernemer en zijn bedrijf.

Tegen deze achtergrond zal worden nagegaan onder welke omstandigheden tuinbouwteelten op het gemengde landbouwbedrijf verantwoord zijn. Daarbij wordt uitgegaan van de veronderstelling dat de vereiste gunstige productie-omstandigheden aanwezig zijn.

In het eerste gedeelte van dit artikel zal de vraag worden beantwoord in hoeverre de omstandigheden op het landbouwbedrijf voldoen aan de criteria van vakmanschap en van een zodanige productie-omvang dat een rationele voortbrenging van tuinbouwgewassen mogelijk is. In het tweede gedeelte zal aan de hand van een statistisch onderzoek een overzicht worden gegeven van de omvang en de spreiding van de tuinbouw op het gemengde bedrijf. Tenslotte zullen op basis van de conclusies in het eerste gedeelte, enkele kritische opmerkingen over de bestaande toestand worden gemaakt.

A. Wanneer is tuinbouw op het landbouwbedrijf economisch verantwoord?

Als deze vraag wordt gesteld, moet in de eerste plaats het criterium vakmanschap gelden. Al dadelijk kunnen dan de glasteelten en de intensieve opengrondsteelten worden uitgeschakeld. De gemiddelde landbouwer is namelijk niet in staat landbouwteelten te combineren met deze intensieve tuinbouwteelten, wanneer geen aparte bedrijfsleider beschikbaar is.

De overblijvende tuinbouwteelten worden hier ondergebracht in vier groepen, waarbij de arbeidsbehoefte dient als maatstaf voor de zorg en aandacht die het produkt nodig heeft:

1. Gewassen die betrekkelijk weinig verzorging vragen en mechanisch kunnen worden geoogst. Hiertoe behoren onder andere groentezaden, zaadkruiden en doperwtten.
2. Gewassen die een matige verzorging vragen en een matige hoeveelheid oogstarbeid, zoals witlofwortelen, sluitkool, peen, krotten, uien en fabriekspinazie + nateelt.
3. Gewassen die een matige verzorging vragen tijdens de teelt, maar veel handenarbeid tijdens de oogst. Hiertoe behoren onder andere asperges, klein fruit, kersen en spruitkool.
4. Gewassen die vrij veel verzorging tijdens de teelt vragen en bovendien veel oogstarbeid, zoals aardbeien, bonen, augurken en bloembollen.

Alleen die tuinbouwteelten lenen zich voor invoering op het landbouwbedrijf, die ongeveer dezelfde eisen stellen ten aanzien van het vakmanschap als de landbouwteelten. Dit betekent dat naarmate de gebruikelijke landbouwteelten hogere eisen stellen, zij gemakkelijker kunnen worden gecombineerd met meer zorg en aandacht vragende tuinbouwteelten.

In het algemeen zullen de boer en de tuinder niet in staat zijn een grote reeks van produkten, die onderling geheel verschillende eisen aan het vak-

manschap stellen, tegen een lage kostprijs te telen. Daarom is het begrijpelijk dat men de boer en de tuinder adviseert hun aandacht en kennis te richten op één produkt of een beperkte groep van hoofdprodukten. Deze specialisatie zal des te beter resultaat geven naarmate het produkt hogere eisen stelt. Goed vakmanschap komt echter alleen tot zijn recht bij een *voldoende omvang van de produktie*. Immers, wanneer de produktie te gering is voor het gebruik van kostenbesparende hulpmiddelen, kan de vakman zijn capaciteiten niet ten volle benutten. Bij de voortschrijdende mechanisatie zal in het algemeen de oppervlakte, die met één produkt of een groep van gelijke eisen stellende produkten wordt beteeld, steeds groter worden. Onder deze omstandigheden zullen specialisatie en een toenemende produktie per bedrijfsonderdeel een kostprijsverlagend effect hebben.

Slechts in bepaalde gevallen zal specialisatie leiden tot zogenaamde monocultuurbedrijven. Bij de opengronds groenteteelt en de akkerbouw is vruchtwisseling immers noodzakelijk voor het in stand houden van de produktiecapaciteit van de grond. Verder wordt door combinatie van enkele produkten vaak een betere benutting van de beschikbare arbeid verkregen. Bovendien betekent het een spreiding van het prijsrisico wanneer verschillende produkten worden geteeld. Voor de produkten die vrij vast in de markt liggen of waarvan de afzet over een langere periode kan worden gespreid, geldt dit in mindere mate dan voor de sterk speculatieve produkten, vooral wanneer deze snel bederven.

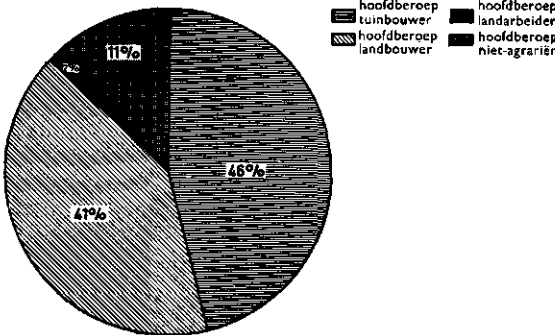
Op het *akkerbouwbedrijf* worden gewassen geteeld, die tijdens de teelt betrekkelijk weinig arbeid vragen en waarvan de oogst geheel of gedeeltelijk gemechaniseerd is. Op dit bedrijf, goed toegerust met mechanische hulpmiddelen, passen de tuinbouwteelten die weinig arbeid vragen en machinaal kunnen worden beoefend. Dergelijke gewassen kunnen op dit bedrijf goedkoper worden geproduceerd dan op het kleine bedrijf. Groentezaden en

doperwten zijn reeds naar het akkerbouwbedrijf overgegaan. Het is waarschijnlijk dat andere produkten, zoals vroege aardappelen, uien en zaadkruiden, zullen volgen.

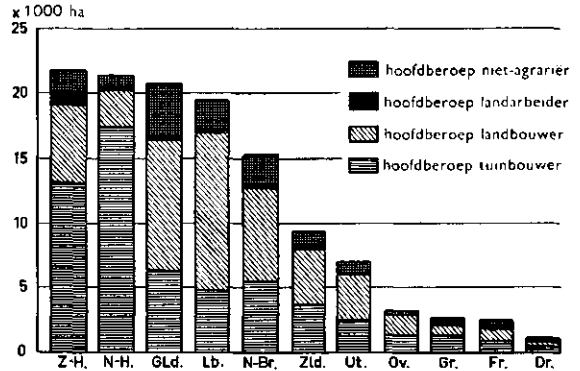
Tot de tweede groep produkten, die op het akkerbouwbedrijf een plaats kan vinden, behoren de gewassen die tijdens de teelt weinig maar tijdens de oogst veel arbeid vragen. Deze dienen dan echter te worden geoogst door anderen, hetzij in deeltbouw, hetzij op contract of op andere wijze. Ik denk hierbij aan het verpachten van boomgaarden (kersen), het laten verzorgen en oogsten van asperges en klein fruit.

Veel arbeid eisende tuinbouwteelten horen op het akkerbouwbedrijf niet thuis.

Het *weidebedrijf* met zijn gelijkmatige arbeidsbehoefte en een bedrijfsuitrusting die niet gericht is op de teelt van hakvruchten, is niet geschikt voor de teelt van tuinbouwprodukten. Gezien de eisen die aan vakmanschap en produktie-omvang moeten worden gesteld, is het de vraag of een *gemengd bedrijf* zich leent voor de teelt van tuinbouwprodukten. Elk van de onderdelen moet namelijk op een rationele wijze geëxploiteerd kunnen worden. In het algemeen is dit moeilijk wanneer er slechts één bedrijfsleider voor het geheel is.

1. Oppervlakte tuinbouw, ingedeeld naar hoofdberoep in 1957

2. Oppervlakte tuinbouw per provincie, ingedeeld naar hoofdberoep in 1957

(Bron: C.B.S.)

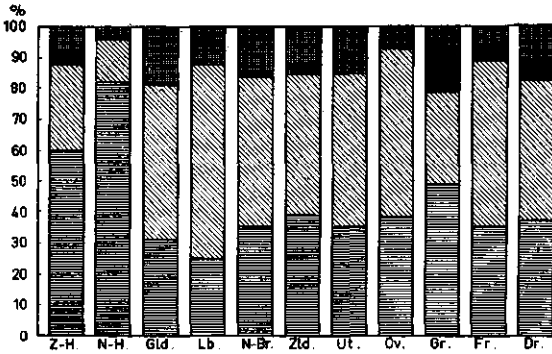
Samenvattend kan men stellen dat tuinbouwteelten slechts dan een plaats kunnen innemen op het landbouwbedrijf, wanneer zij ongeveer gelijk gerichte eisen ten aanzien van vakmanschap en bedrijfsuitrusting stellen als de alternatieve landbouwteelten.

B. Omvang van de tuinbouw buiten het tuinbouwbedrijf

Bij de mei-inventarisatie van het C.B.S. wordt de oppervlakte bouwland, grasland en tuinland verdeeld naar het hoofdberoep tuinder, landbouwer, landarbeider en niet-agrariër.

Uit grafiek 1 blijkt nu dat de oppervlakte tuinland, in gebruik bij niet-tuinbouwers, bijzonder groot is. De waarde van de tuinbouwproduktie mag echter niet worden afgemeten aan de oppervlakte tuinland. De produktiewaarde per ha is op de tuinbouwbedrijven immers veel hoger dan op de landbouwbedrijven.

Om een indruk te geven van de spreiding van de tuinbouw over Nederland is in grafiek 2 een overzicht per provincie gegeven. Opvallend groot is het tuinbouwareaal in Noord- en Zuid-Holland,

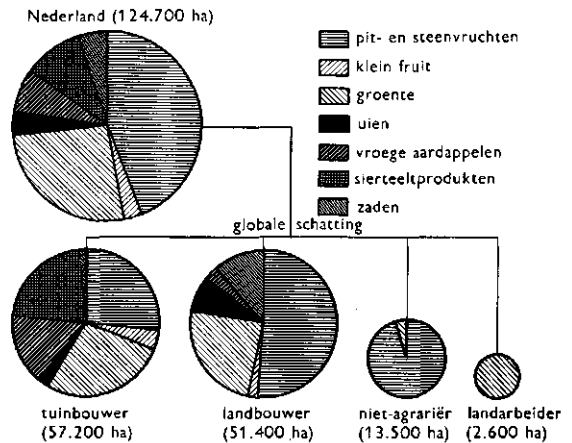
3. Oppervlakte tuinbouw per provincie, procentueel ingedeeld naar hoofdberoep in 1957 (voor legenda zie grafiek 2)
(Bron: C.B.S.)

Gelderland en Limburg. Daarop volgen Noord-Brabant, Zeeland en Utrecht; de overige provincies zijn van weinig betekenis voor de tuinbouw.

Het percentage tuinbouwgrond per hoofdberoep komt goed tot zijn recht in grafiek 3, waarin de totale oppervlakte tuinbouwgrond in elke provincie op 100 is gesteld. Opmerkelijk zijn de grote verschillen tussen de provincies. In Noord-Holland wordt ruim 80 % van het tuinland op het tuinbouwbedrijf gevonden, in Zuid-Holland 60 %; in de overige provincies schommelt dit percentage tussen 25 (Limburg) en 40 (Groningen). Het aandeel van de landbouwbedrijven is betrekkelijk hoog in Limburg (63 %), het varieert in Overijssel, Friesland, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant, Zeeland en Drenthe van 46 tot 54 %, terwijl het in Zuid-Holland en Noord-Holland slechts respectievelijk 28 en 14 % bedraagt.

Het aandeel van de niet-agrariërs is betrekkelijk hoog in Gelderland (18 %), Noord-Brabant en Utrecht (15 %) en laag in Noord-Holland (3 %). Het aandeel van de landarbeiders is betrekkelijk hoog in Groningen (15 %) en nagenoeg nihil in Utrecht, Overijssel en Limburg.

Voor een beter inzicht in de omvang van de tuinbouw op de verschillende bedrijfstypen dient men de belangrijkste groepen van tuinbouwgewassen, die op deze typen van bedrijven worden gevonden, te kennen. Het C.B.S. heeft deze onderverdeling wel voor geheel Nederland gemaakt, maar niet verder gesplitst naar hoofdberoep. Ondanks het gebrek aan exacte cijfers heb ik het gewaagd een schatting te maken van de soorten van tuinbouw, die voor geheel Nederland en per provincie gevonden worden op het landbouwbedrijf, het tuinbouwbedrijf, bij landarbeiders en bij niet-agrariërs. Uit grafiek 4 blijkt, dat op het landbouwbedrijf ruim de helft van de oppervlakte tuinland uit boomgaarden bestaat; 25 % is beteeld met groentegewassen, 11% met zaden, 8% met zaai-uien, 3% met vroege aardappelen en 2 % met kleinfruit. In vergelijking met de tuinbouwbedrijven blijkt er een aanmerkelijk verschil te bestaan tussen het aandeel van de fruitteelt, de sierteelt, teelt van vroege aardappelen, uien en zaden. Bij niet-agrariërs wordt vrijwel uitsluitend fruitteelt en bij landarbeiders groenteteelt gevonden.

4. Oppervlakte tuinbouw, ingedeeld naar gewassen in 1957
(Bronnen: C.B.S. en L.E.I.)

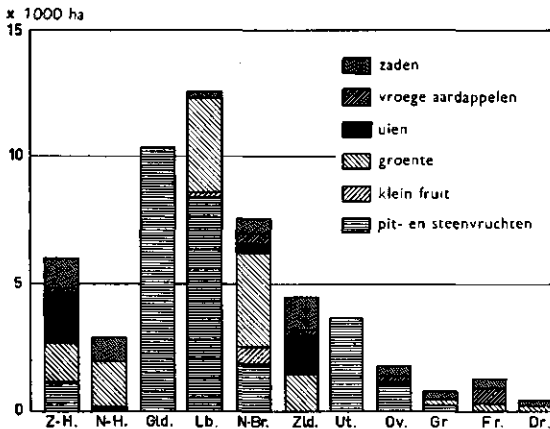
Grafiek 5 geeft een overzicht van de soorten van tuinbouw die op het landbouwbedrijf per provincie worden gevonden.

Zuid-Holland. Op het grote akkerbouwbedrijf is de teelt van uien en zaden belangrijk, vooral op Goeree-Overflakkee. Op het kleine bedrijf (4-8 ha) is de teelt van uien en grove groenten van betekenis. Fruit wordt geteeld in hoogstamboomgaarden in de Hoekse- en Dordtsewaard en omgeving.

Noord-Holland. Hier vindt men op het grote akkerbouwbedrijf een belangrijke teelt van zaden en witlofwortelen. Grove groente wordt meer op het kleinere bedrijf geteeld.

Gelderland. De tuinbouw op het gemengde bedrijf bestaat vrijwel geheel uit fruitteelt.

Limburg. Hier valt eveneens de grote oppervlakte fruitteelt op, die voornamelijk in Zuid-Limburg te vinden is. In Noord- en West-Limburg wordt op het gemengde zandbedrijf van 8 tot 15 ha de teelt

5. De tuinbouw op het landbouwbedrijf per provincie ingedeeld naar gewassen in 1957 (globale schatting).

(Bronnen: C.B.S. en L.E.I.)

van asperges (55%), augurken, bonen en wat klein fruit beoefend.

Noord-Brabant. Zo goed als alle vormen van tuinbouw komen op het landbouwbedrijf voor. Op het grote akkerbouwbedrijf in de Noordwesthoek de teelt van zaden, zaai- en zilveruien en de vroege aardappel; op het gemengde zandbedrijf van 8 tot 15 ha groente, aardbeien en klein fruit. De fruitteelt wordt zeer verspreid aangetroffen.

Zeeland. Zaaiteelt voornamelijk op grote bedrijven, de teelt van uien en grove groente op het kleinere bedrijf.

Utrecht. Evenals in Gelderland bestaat de tuinbouw op het gemengde bedrijf vrijwel uitsluitend uit fruitteelt.

Overijssel. In de IJsselstreek hoofdzakelijk fruitteelt. Teelt van uien, zaden en vroege aardappelen in de Noordoostpolder.

Groningen. Tuinbouw vrijwel uitsluitend op het grote akkerbouwbedrijf.

Friesland. Vooral op de kleinere gardeniersbedrijven vroege aardappelen, zaden en groente (voornamelijk koolrapen en kool).

Drenthe. Hier worden de tuinbouwteelten verspreid aangetroffen op meestal betrekkelijk kleine landbouwbedrijven.

Samenvattend kan ten aanzien van de tuinbouw op het gemengde bedrijf het volgende gesteld worden: Het fruit wordt geteeld in de kleine en grotere bedrijven tussen of bij de grote rivieren in Zuid-Limburg, Gelderland, Utrecht, Overijssel en Zuid-Holland.

Op de grote akkerbouwbedrijven in de typische akkerbouwcentra worden de zaden geteeld, een deel van de uien en vroege aardappelen en soms

- maar dan vaak in deelbouw - enkele grove groentesoorten.

Op de *kleinere akkerbouwbedrijven* op zavel- en kleigronden nemen uien, vroege aardappelen en grove groenten vaak een belangrijke plaats in het vruchtwisselingschema in. De grens tussen deze soort bedrijven en het vollegronds groenteteeltbedrijf is bijzonder onscherp.

De teelt van groente en klein fruit is zeer belangrijk op het *gemengde zandbedrijf in westelijk Noord-Brabant en Noord-Limburg*. Het groentesortiment is hier echter anders samengesteld; het bestaat namelijk uit asperges, augurken, bonen, spinazie en spruitkool. Dit zijn evenals het klein fruit zeer arbeidsintensieve gewassen. Op dit zandbedrijf heeft zich ook de kruidenteelt ontwikkeld, welke gebonden is aan lichte grond.

C. Vergelijking van de bestaande met de gewenste toestand

In hoeverre voldoet nu de bestaande toestand aan de eisen die in het begin van dit artikel werden gesteld ten aanzien van gemengde bedrijven die op economisch verantwoorde wijze tuinbouwteelten willen uitoefenen?

Voor het *grote akkerbouwbedrijf* is er geen verschil tussen de gewenste en de bestaande toestand. Op dit bedrijfstype vindt men in het algemeen slechts die tuinbouwteelten, die gemechaniseerd of gedeeltelijk door anderen worden uitgevoerd. Waarschijnlijk zullen de teelten die steeds sterker kunnen worden gemechaniseerd, in de naaste toekomst hun weg naar het landbouwbedrijf vinden, althans indien dit niet door de eis van een erkenning of teeltvergunning wordt tegengehouden. Dit zou kunnen gelden voor pootgoed van vroege aardappelen, voor uien, zaadkruiden en mogelijk ook voor stambonen en fabrieksspinazie.

Van de meer zorg eisende tuinbouwteelten worden er vele op het *kleine landbouwbedrijf* gevonden.

Dit geldt zowel voor de zandgebieden als voor de zee- en rivierkleigebieden. In laatstgenoemde streken betreft het meestal bedrijven van 5 tot 15 ha, waarop behalve aardappelen, bieten en wat granen, ook grove groente en aardbeien worden geteeld. Deze bedrijven worden aangetroffen onder meer op de Zuidhollandse en Zeeuwse Eilanden, in Noord-Friesland, de Bommelerwaard en andere gebieden tussen de grote rivieren.

Deze bedrijven zijn met de teelt van tuinbouwgewassen begonnen voornamelijk omdat ze te klein zijn als landbouwbedrijf. Op zichzelf is de gemengde bedrijfsvorm niet te veroordelen. Wel is het vrijwel zeker dat de landbouwgewassen op dit kleinere bedrijf duurder worden geproduceerd dan op het grotere. Dit geldt in het bijzonder voor de sterk gemechaniseerde teelten. Om deze reden kan en mag de gemengde vorm op deze bedrijven slechts een overgangsstadium zijn. Blijft de tuinbouwsector een ondergeschikte plaats innemen, dan zal deze òf te weinig zorg en aandacht krijgen òf dienen als compensatie voor de verliesgevende landbouwsector. Wordt de tuinbouwsector de belangrijkste bron van inkomen, dan is het bedrijf in feite een tuinbouwbedrijf, waarin een verliesgevende landbouwsector - vaak uit traditie - geaccepteerd blijft. Landbouwteelten (inclusief sterk gemechaniseerde, op het grote akkerbouwbedrijf thuishorende tuinbouwteelten) kunnen op een dergelijk bedrijf alleen een plaats innemen als vruchtwisselingsgewas, dat dient om de grond in goede staat te houden.

In principe geldt het bovenstaande ook voor de kleinere landbouwbedrijven in de zandgebieden, zij het in versterkte mate. Immers, op deze gemengde bedrijven hebben zich vooral de arbeidsintensievere teelten als aardbeien, klein fruit, augurken, asperges enz. ontwikkeld. Op deze bedrijven wordt dus allerminst voldaan aan de eis, dat binnen een bedrijf gewassen gecombineerd moeten worden die ongeveer gelijk gerichte eisen stellen ten aanzien van vakmanschap en bedrijfsuitrusting.

Vanuit bedrijfseconomisch standpunt gezien is het onjuist een te klein landbouwbedrijf te willen saneren door hierop een aantal arbeidsintensieve gewassen in te voeren. Beter is het, het bedrijf zodanig te vergroten of te verkleinen dat een rationeel land- of tuinbouwbedrijf ontstaat, al naar de aanwezige niet of moeilijk te veranderen produktie-omstandigheden.

In het bovenstaande is de belangrijkste vorm van tuinbouw op het landbouwbedrijf, namelijk de *fruitteelt*, buiten beschouwing gelaten. Dit betreft meestal de extensieve teelt van hoogstammen, die door de meeste fruitteeltdeskundigen als een weinig rationele vorm van grondgebruik wordt beschouwd. Wanneer de fruitteelt een zodanige omvang heeft dat een rationele produktie mogelijk is, kan zij als onderdeel van een landbouwbedrijf verantwoord zijn. Wel dient zij dan echter onder toezicht te staan van iemand die over het benodigde vakmanschap beschikt.

Tenslotte zij met nadruk vermeld, dat de geuite kritische opmerkingen ten aanzien van de bestaande tuinbouw op het gemengde bedrijf van bedrijfseconomische aard zijn en betrekking hebben op de evenwichtstoestand. Zij bedoelen geen veroordeling van de bestaande tuinbouw te zijn, maar een basis voor vraagstukken van planologische aard.

Conclusie

Het verdient aanbeveling de tuinbouwgewassen die op een sterk gemechaniseerde wijze kunnen worden geteeld en ongeveer dezelfde eisen stellen aan het vakmanschap als akkerbouwgewassen, naar het landbouwbedrijf te migreren, wanneer zij daar tegen een lagere kostprijs kunnen worden geteeld. Daartegenover zijn tuinbouwgewassen die geheel andere eisen stellen aan vakmanschap en/of bedrijfsuitrusting dan de landbouwgewassen, op het landbouwbedrijf slechts aanvaardbaar als een noodoplossing voor de moeilijkheden waarin het landbouwbedrijf verkeert.

Discussie

1. Naar aanleiding van de vraag van **drs. H. Kieft** antwoordde inleider, dat het doel van het telen van tuinbouwgewassen op landbouwbedrijven niets anders is dan een streven naar maximalisatie van de netto-pachtwaarde van de cultuurgrond in Nederland. Dit is niet in strijd met de inleidingen van dr. de Bakker, ir. Herweijer, ir. ter Brugge en ir. Maliepaard. Ook in deze inleidingen is steeds weer de nadruk gelegd op produktie van land- en tuinbouwprodukten binnen rationele bedrijfseenheden.

2. **Ir. P. J. Stadhouders** merkte op, dat in het westelijk deel van Noord-Brabant de fabriksaardbeien en -frambozen in hoofdzaak op de gemengde bedrijven en niet op gespecialiseerde tuinbouwbedrijven worden voortgebracht. Voorts wees hij op de mogelijkheid kersen te telen in het gemengde bedrijf. Deze teelt is niet op haar plaats in het fruitteeltbedrijf.

Tenslotte had Ir. Stadhouders geconstateerd, dat thans een belangrijk deel van de oogst van aardbeien en klein fruit door vreemde, losse arbeidskrachten wordt verricht, hetgeen volgens inleider voornamelijk een gevolg is van het grote verschil tussen kostprijs en opbrengstprijs.

Dit laatste had tevens tot gevolg, dat de teelt zich ook nog uitbreidde op bedrijven met hogere kostprijzen.

3. **Dr. J. Sneep** vroeg, in verband met de migratie van tuinbouwgewassen naar landbouwbedrijven, of reeds een vergelijking van de kostprijzen van tuinbouwprodukten op tuinbouw- en op landbouwbedrijven is uitgewerkt.

Inleider antwoordde, dat dit alleen het geval was met fabrieksspinazie, maar dat aan een vergelijking voor sluitkool wordt gewerkt.

4. **Ir. E. W. M. Verheij** legde de nadruk op de eis, dat men bij nieuwe tuinbouwvestigingen moet letten op de produktie-omstandigheden ter plaatse. Op zijn vraag, wat er zou gebeuren bij een omslag van de conjunctuur, antwoordde inleider, dat dan in de eerste plaats de teelt op de marginale bedrijven zal ophouden. Dit kan ernstige gevolgen hebben, wanneer de structuur van deze bedrijven geheel is ingericht op de teelt van de — voor deze bedrijven — speculatieve gewassen.

5. **Ir. Sj. van Veen** vroeg of men zich bij het beoordelen van de rationaliteit van een bedrijf ook niet moet baseren op verschillen in rentabiliteit van de teelten en de alternatieve inkomensmogelijkheden van de ondernemers in overige bedrijfstakken.

Het antwoord luidde bevestigend. De beloning van de ondernemersarbeid wordt in de kostprijsberekeningen immers vastgesteld op basis van de alternatieve mogelijkheden. De keuze van de teelten zal op korte termijn voor een belangrijk deel bepaald worden door de

verschillen in rentabiliteit; op lange termijn echter door de resultante van de gunst en ongunst der productie-omstandigheden.

6. **Ir. D. Bloemsma** wees erop, dat het moeilijk zal zijn de barricade van de teeltvergunningen te doorbreken en de beste gronden voor tuinbouwdoeleinden in handen te krijgen. Voorts wees hij op de extra voorlichting, die landbouwers nodig hebben, wanneer zij tuinbouwteelten gaan uitoefenen en op het oogstrisico bij de teelt van asperges en aardbeien.

Summary

Horticulture on mixed farms

More than half of the total horticultural area in the Netherlands is cultivated by non-market gardeners, viz. mainly by arable farmers. Part of this area is used for standard-tree fruit growing, which, in general, is not considered a rational way of land usage. On large arable farms the following are grown: seeds, part of the onion and early potato production and sometimes (often in share-cropping) a few kinds of

coarse vegetables. It is likely that those horticultural crops which increasingly allow of mechanized cultivation will gradually find their way to arable holdings. The horticultural crops which require more care are grown on a large scale on small farms, where they serve to intensify holdings which are too small for arable farming. These crops are out of place on such holdings, however, since the latter do not comply with the requirement that on any one farm only such crops should be combined which require about the same standard of technical skill and farm equipment.